

Kiezen voor betrokkenheid

Burgers maken de democratie mee

Dirk Geldof

Participatie, participatie, ik word er soms zo moe van..., zuchtte een panellid op het Oikosgesprek over stedenbeleid deze zomer. Zo vaak geklaag, frustratie en eigenbelang... Tussen pot en pint hoor je van schepenen wel eens hetzelfde verhaal, zelfs van groene schepenen, toch de voorvechters van de basisdemocratie, de inspraak en de participatie. Hebben de vermoeiden van de inspraak gelijk? Neen natuurlijk! Democratie moet je verdienen, iedere dag weer. Het kost inspanning. Het beleid moet luisteren en in dialoog gaan. Uren, dagen, weken, jaren, een hele legislatuur lang. En mensen moeten kunnen inspreken. De burger als luis in de pels, zeker wanneer we in de oppositie zitten. Daarom komen we in 2006 weer op voor meer spreekrecht voor bewoners, meer inspraakvergaderingen (maar nu eindelijk goed georganiseerd) en meer wijkoverleg. Groenen zijn basisdemocraten voor iets. Einde verhaal.

54

En toch, edoch... Lopen mensen nog warm voor al die inspraak? Zit er geen sleet op het inspraakverhaal zoals we het tot nu toe vertellen. Wil iedere burger wel zo wakker zijn? Wie wil nu (nog meer) vergaderen, behalve een kleine blanke elite van beroepsinsprekers en wijkvergadertijgers? Ontaarden vele zogeheten inspraakvergaderingen niet in fora van verzuring: plaatsen waar inwoners als eisende consumenten opkomen voor wel of geen parkeerplaats, boom of bank voor hun deur, of liever voor die van de buurman? Plaatsen waar de NIMBY-reflex gedijt: niet in mijn achter- of voortuin? Waar een wij-zij-denken domineert tussen 'dé' burger versus 'dé' politiek? 'Dat politici zich daar maar eens mee bezighouden.' Of nog: 'We hebben politici nodig die we verkiezen en die hun werk doen. Ze

moeten ons niet lastigvallen...'

Kortom: weg met de inspraak? Niets zo efficiënt als een goed bestuur, desnoods een goede dictatuur? Neen, maar er schort wel wat met het oude pleidooi voor meer inspraak. Het werft en werkt onvoldoende. Omdat de wereld is veranderd. En ook omdat we vaak nog vertrekken van een verouderde kijk op burgerschap en lokale democratie.

Een verouderde visie op lokale democratie

De basisidee achter de eis voor meer participatie blijft overeind. We willen de democratie versterken door niet over de hoofden heen te beslissen, maar met de mensen. Dat kan door meer macht bij de burger leggen, of in afgezwakte vorm, door een intensere dialoog en overleg bij projecten, of nog

verder afgezwakt, door voorstellen aan hen voor te leggen en inspraak te organiseren. Er zijn vele methodieken voor. Allen vereisen ze min of meer actieve burgers die meewerken aan processen en procedures. Maar ze vereisen ook heldere structuren en besluitvormingsprocedures die mensen in macht en besluitvorming doen delen.

Maar versterk je democratie en burgerschap alleen via participatie aan de besluitvorming? En hoe organiseer je dat, met welke methodieken, die meer of minder succes hebben, maar ook, die andere visies op democratie in zich dragen. En misschien nog fundamentele, welke verborgen beelden en uitgangspunten hanteren of stimuleren we? Die invullingen en uitgangspunten moeten we kritisch durven bevragen.

- ***Vertrouwen in de burger hoeft geen wantrouwen in de instellingen te betekenen***

De invulling van de groene voorliefde voor meer inspraak draagt vaak nog de stempel van de jaren '70 en '80. De toenmalige visie op basisdemocratie ademde een nauwelijks verholten wantrouwen tegenover de (representatieve) democratie en machtsdelegatie. De groene liefde voor basisdemocratie had immers niet alleen een ideologische basis met een keuze om democratie te versterken. Basisdemocratie was tegelijk ook het tegengif voor (lokale) machthebbers die je niet kon vertrouwen. Het was het democratisch alternatief voor het beleid van grijze maatpakken die in de achterkamers van de toenmalige CVP-staat lustig de gewestplannen bijkleurden, vaak niet tot nut van 't algemeen.

Sindsdien is het politiek klimaat globaal veranderd én deels verbeterd. Na drie decennia politieke strijd is er van-

daag meer openheid, meer inspraak en meer participatie dan in de jaren '60 of '70. Twee kanttekeningen om overdreven optimisme te temperen: lokale inspraak is vaak nog niet genoeg en nog vaker gewoon slecht georganiseerd. De goede methodieken zijn onvoldoende gekend en/of worden onvoldoende toegepast. Ten tweede speelt de schaal: hoe groter het project, hoe geringer het democratisch gehalte ervan. De huidige voorstellen voor de Antwerpse Oosterweelverbinding met een viaduct op een verkeerde plek zijn daar een mooi voorbeeld van, met een openbaar onderzoek dit najaar 'omdat het moet' om het erdoor te duwen.

Maar het wantrouwen vandaag is er niet meer alleen ten aanzien van bepaalde projecten of politici, het is er ook vaak ten aanzien van 'de' politiek in zijn geheel en ten aanzien van de instellingen. Vormen van inspraak die dergelijke anti-politieke gevoelens versterken, zijn contraproductief voor een democratie. Helaas kennen velen onder ons hoorzittingen die hier toe bijgedragen hebben, met een collectieve kater als gevolg.

- ***Meer participatie betekent geen afkeer van macht, meningsverschillen en verantwoordelijkheid***

Dat groeiende wantrouwen vertaalt zich ook vaak in een afkeer van macht en een afkeer van representatieve democratie. Vanuit dat wantrouwen moest de burger de beslissing mee kunnen nemen. Of minstens toch gehoord worden. Voor sommigen betekende basisdemocratie dat een beslissing pas goed kan zijn als je ze zelf mee hebt kunnen nemen. In het verleden hebben sommige groenen zelfs geflirt met 'consent'-ideeën of sociocratische cirkels, waarbij beslissingen zelfs in

consensus moesten worden genomen. Machtsongelijkheden werden dan stilletjes weggemoffeld onder de sociale druk om tot consensus te komen. Charismatisch dictatorschap is dan al snel verhuld in een gezellig samenzijn.

Omgekeerd proberen lokale bestuurders vaak meningsverschillen te maskeren, eerder dan ze als aanleiding voor een breed debat te gebruiken. Hoe vaak zijn de inspraakmethodes uit de jaren '70 en '80 niet gebruikt om meningsverschillen tussen burgers of tussen burgers en bestuur te depolitiseren en om projecten in zogenaamde consensus door te drukken? Iedereen is toch gehoord? Er is toch inspraak geweest? Er is toch (minimaal) bijgestuurd? Er is nu toch een 10 meter brede groene bufferstrook voorzien, zelfs met bommen!

Democratie is – zoals Jos Geysels blijft beklemtonen – de luxe van het georganiseerd meningsverschil. Dat betekent dat iedere vorm van participatie daar respect voor moet hebben en die ruimte laten. Het betekent echter ook dat niet iedereen gelijk kan krijgen. Participatie moet uiteindelijk bijdragen tot een (al dan niet gecorrigeerde, goede) beslissing, bij voorkeur tot aanvaarding, maar niet voor iedereen tot een instemming. Tenslotte betekent het ook dat de representatieve verkozenen de eindverantwoordelijkheid hebben bij beslissingen en daarbij als rol hebben het algemeen belang mee te bewaken. Indien correct gebruikt is aan die macht niets vies; het is één van de basiselementen van de democratie. Vormen van inspraak die dit miskennen kunnen opnieuw anti-politiek versterken.

- ***Burgerschap stimuleren is geen consumentisme creëren***

De toegenomen inspraakmogelijkhe-

den vandaag leggen ook de achillespees bloot van de eis voor inspraak. We leven niet in de beste aller werelden, en dus nemen niet alle mensen deel aan inspraakvergaderingen om samen het beste voor de straat, buurt, wijk of stad te zoeken. Sommigen komen vooral om een heel particulier, zeg maar eigen belang eerst te verdedigen.

Iedere burger is ook consument, ook van de overheid, ook van gemeentelijke diensten: van de afvalophaling tot het afleveren van een reispas, van de straten tot de politie. Alleen, aan een democratische besluitvorming kan je niet als consument deelnemen, enkel als actor of participant. Toch plaatst de heersende inspraakcultuur over de heraanleg van een straat of plein de burger in de rol van eisende consument, die hier en nu oplossingen wil voor zijn problemen. Politici en ambtenaren moeten maar zorgen dat het in orde komt. 'We willen alles, nu en gratis. Dat de politiek dat maar eens oplost voor ons...' En kijk, dé politici hebben altijd van alle redenen om het niet te doen. Wij-tegen-zij is dan vaak het dominante discours. Verkeerde inspraak stimuleert zo opnieuw wantrouwen en anti-politieke gevoelens, eerder dan burgerschap. Het werkt consumentisme juist in de hand: 'als jullie het niet oplossen, dan kiezen we voor ander en beter'. Het Vlaams Blok/Belang schuimt tevreden de frustratiemarkten af, niet gehinderd door budgetten of inhoudelijke tegenstrijdigheden.

- ***Inspraak kan en mag niet louter oppositioneel zijn***

Een laatste problematisch uitgangspunt is dat de groene eis voor meer inspraak nog te vaak uitsluitend een oppositieverhaal is. Inspraak en participatie waren niet alleen de alternatieven voor

meer basisdemocratie, ze waren (en zijn) ook de hefboomen om zelf de frustratie van mensen een stem te geven. Het waren hefboomen voor oppositie. Vanuit lokale meerderheden blijkt het opeens een stuk moeilijker om met mondige burgers om te gaan en om die inspraak beter te organiseren (al zijn er op vele plaatsen verdienstelijke aanzetten, zoals het wijkoverleg te Antwerpen). Die andere positie confronteert ons ook met de grenzen van een oppositionele invulling van het inspraak- en participatiediscours. Alle macht aan de luizen in de pels was tegelijk doel en middel voor snellere verandering, maar het jeukt wel als het ondertussen je eigen pels is. Dit bevestigt dat een visie op democratie die vertrekt vanuit wantrouwen noch werkbaar, noch wervend is in de 21ste eeuw.

Weg met inspraak? Of onze kijk op burgerschap verbreden?

Besluit, ten tweede male: weg met de eis voor meer inspraak en met lastige, klagende en zagende bewoners? Neen, maar wél hoog tijd voor een modernere en ruimere invulling ervan. Hoog tijd voor een ander discours, voor ruimere doelstellingen en deels andere middelen. De oude groene eisen voor meer inspraak en participatie zijn dringend aan opfrissing toe. De pleidooien voor nog meer adviesraden schieten vaak hun doel voorbij. Vele adviesraden zijn papieren tijgers en vormen een veredelde vorm van bezigheidstherapie of zelfbevrediging. Soms ligt dat aan een bestuur dat de deskundigheid van een gecoro niet wil of durft gebruiken. Maar soms ligt het ook aan gebrek aan dynamiek en slagkracht van de adviesraad. En tenslotte: de oude eis voor meer inspraak zal ons de verkiezingen niet doen winnen, noch de lokale democratie per definitie versterken, omdat we er te weinig mensen mee aanspreken.

We moeten ons verhaal over democratie actualiseren en leren uit de tekorten van adviesraden en onbevredigende inspraakavonden. Daarvoor moeten we onze blik op burgerschap verruimen.

In de jaren '70 was de roep om adviesraden de dominante invalshoek, als deskundig antwoord-van-'t-algemeen op particuliere drukingsgroepen. In de jaren '80 waren er de stuurgroepen van de herwaarderingsgebieden. In de jaren '90 ging het om inspraak- en wijkvergaderingen. Het 'geven' van inspraak door een bestuur was daarbij vaak een 'top-down-benadering': we plannen eerst en laten dan 'inspreken'. Na verloop van tijd erodeerde de inspraak dan een formele vormvereiste: inspraak-omdat-het-moet, maar zonder dat ze fundamenteel bijdraagt aan reële participatie. Recent zien we hier en daar experimenten met referenda, soms succesvol en mobiliserend (zoals tegen de Gentse parking), soms katers veroorzakend (zoals bij de Boechoutse bibliotheek en het plein).

Telkens gaat het er om participatie te organiseren en mensen te laten participeren bij (meestal klassieke) besluitvormingsprocessen. De politieke logica domineert, burgerschap staat bijna gelijk met meer politiek participeren. Dat is en blijft belangrijk. Een aantal goed georganiseerde en deskundige adviesraden blijven noodzakelijk (bijvoorbeeld een adviesraad voor duurzame ontwikkeling, een gemeentelijke commissie ruimtelijke ordening, ook gekend als gecoro, of sommige doelgroep-adviesraden voor jeugd- of seniorenbeleid). Maar even zo vaak kunnen we sommige adviesraden beter afschaffen als vormen van schijn- of excuusdemocratie. En methodisch goed georganiseerde inspraakprocessen (wat meer vergt dan één avond rond een semi-

afgewerkt plan) blijven belangrijke institutionele instrumenten voor een lokale besluitvorming.

Maar laat ons de blik verruimen. Deelnemen aan inspraak- en wijkvergaderingen of aan adviesraden is maar één van de vele manieren om de lokale democratie te versterken. Er zijn er ontelbare andere, die vele lokale besturen niet of onvoldoende zien of benutten. Om te bewijzen hoe efficiënt ze wel besturen, hebben ze de burger tot klant van de gemeentelijke dienstverlening gereduceerd en van de eisende klant een koning gemaakt (en koningshuizen zijn, zoals geweten, niet democratisch gekozen).

Een ruimere en eigentijdse manier om burgerschap te versterken is op zoek gaan naar een beleid dat alle andere manieren van engagement en burgerschap sterker waardeert en stimuleert dan vandaag. Vele mensen zie je niet op sinpraakvergaderingen (bijvoorbeeld allochtonen), maar zijn wel geëngageerd. Groenen willen niet (alleen) meer inspraak, maar willen meer actieve en mondige burgers op alle terreinen, als partner voor een leefbare omgeving.

Kortom, vanuit een groene visie kunnen inwoners niet louter consumenten zijn. Voor ons zijn inwoners co-producenten van het lokale bestuur. Dat vraagt een andere houding, een andere politiek, misschien zelfs een (ietwat) andere taal. Dat vraagt een bestuur dat de betrokkenheid van al haar inwoners wil stimuleren. Betrokkenheid, als meer eigentijdse visie op burgerschap, kan een groene draad vormen doorheen onze programma's voor 2006. 'Inspreken' is dan maar één van de instrumenten binnen een ruimer en rijker verhaal.

Betrokkenheid, het sleutelwoord voor een groene visie op burgerschap

Betrokkenheid vertrekt van waar mensen mee bezig zijn: hun kinderen, hun straat, een stukje groen in hun wijk of een stuk natuur aan de rand van hun gemeente, hun bureaus, de jeugdbeweging van hun kinderen, de school, de sportclub of een muziekgroepje.

Burgerschap – en democratie – versterken betekent dan de betrokkenheid van mensen stimuleren: bij hun buurt of hun vereniging, maar vooral ook bij elkaar. Het is een radicale keuze voor warme wijken en netwerken waar iedereen wel ergens een plek vindt, in plaats van de voortschrijdende dualisering in vele steden en gemeenten.

Betrokken burgers zijn het doel én het middel van een sterker lokaal beleid

Maken we betrokkenheid als koepelbegrip nu wat concreter met enkele voorbeelden. Ouders die in de vakantie hun straat omvormen tot een speelstraat (en er 's avonds blijven plakken als de kinderen al lang naar bed zijn): het is een schitterende manier om betrokkenheid van mensen bij hun straat én bij elkaar te laten groeien. Vrijwilligers die in de zomer taallessen geven aan nieuwkomers, dat is een vorm van betrokkenheid die de lokale democratie versterkt. Mensen die boodschappen doen voor een oudere buur, dat is een vorm van betrokkenheid. De jeugdbeweging die een feest organiseert (al dan niet om de kas te spijzen) en de buurt mobiliseert, dat is een vorm van betrokkenheid. Mensen met steun van de gemeente een lentepoets houden in hun wijk, samen bloembakken vullen of geveltuinen aanleggen, doen betrokkenheid groeien en verbeteren het uitzicht én het klimaat in de wijk. Als

de gemeente ingaat op een vraag naar groen of speeltuigen, en met de bewoners een buurtcontract afsluiten waarbij zij instaan voor het kleine onderhoud en de gemeente verwittigen als er meer nodig is, dat is betrokkenheid. Net zoals solidariteitsacties met uitgeprocedeerde asielzoekers.

En ja, als er dan een heraanleg van de straat of het plein op het programma staat, dan is het voor ons ook evident dat de buurt wordt betrokken, liefst van in het begin. Betrokkenheid kent vele lagen. Betrokkenheid bij de publieke ruimte met de straten, pleinen en parken als publiek goed, dat betekent immers ook betrokkenheid bij het ruimtelijk beleid, het veiligheidsbeleid of bij het proper houden van straten en pleinen. Betrokkenheid bij de kinderen is een stap naar betrokkenheid bij school, bij de ouderraad of bij het onderwijs- of mobiliteitsbeleid. Betrokkenheid van mensen op of bij elkaar gaat van informele hulp tot een beleid dat sociale rechten van éénieder wil garanderen. Betrokkenheid betekent een beleid dat burgers stimulansen wil geven om zelf meer verantwoordelijkheid op te nemen voor elkaar, voor hun straat of voor hun wijk, maar evengoed voor asielzoekers of generatiearmen.

Betrokkenheid is dan een mogelijke grondhouding van burgers, gebaseerd op de kracht of competenties van mensen. Betrokkenheid is het sociaal kapitaal, dat een groen bestuur wil aanspreken en versterken. Aanspreken op betrokkenheid moet ook een grondhouding zijn van een lokaal bestuur, dat mensen aanspreekt op hun actief burgerschap. Het benadert ze niet als consument van stedelijke diensten, laat staan als consument van een inspraakvergadering. Het speelt in op wat bij mensen leeft en op de mogelijkheden van subpoli-

tiek. Het prikkelt ze om zelf dingen te organiseren en ondersteunt ze daarbij.

Betrokkenheid is een 21ste eeuwse groene benadering van burgerschap. Het staat lijnrecht tegenover een paternalistische of betuttelende overheid die alles (over)organiseert voor haar inwoners, die alles zelf wil plannen of die alles onder controle wil houden. Het vertrekt juist van de kracht en de keuzevrijheid van alle burgers om zelf initiatieven te nemen en ondersteunt ze daarbij.

Betrokkenheid staat daarom ook lijnrecht tegenover een liberale invulling van burgerschap, die mensen wel wil activeren om zelf dingen te doen, maar dan vooral omdat de overheid ze dan niet meer moet doen. Een bestuur dat betrokkenheid wil stimuleren, moet niet minder, maar juist méér doen. Meer, maar wel anders: niet voor de mensen of naar de mensen toe (om de hedendaagse kromtaal te gebruiken), maar met de inwoners als burgers.

Betrokkenheid van burgers moet je als bestuurder en als overheid verdienen, iedere dag weer. Een bestuur moet betrokkenheid uitlokken. Dat kan door te luisteren naar wat leeft in de wijken en door te overleggen rond ingrepen. Maar betrokkenheid gaat over een proces; het gaat daarom veel verder dan een éénmalige informatievergadering of een inspraakmoment.

Een rijke waaier aan instrumenten om betrokkenheid te stimuleren

Om betrokkenheid van burgers te stimuleren, kunnen een gamma aan instrumenten gebruikt worden. Geregelde wijkdialogen en wijkoverleg zijn één instrument. Jeugdparagrafen kunnen ook kinderen betrekken. Het

betekent ook actief ondersteunen wanneer bewoners initiatieven willen nemen voor hun buurt of wijk, bijvoorbeeld met buurt- en wijkcontracten waarbij de overheid en de burgers samen dingen doen. Enkele gemakkelijke voorbeelden: bewoners willen geveltuinen aanleggen en het gemeentebestuur levert plantmateriaal. De bewoners houden een opkuisactie en stad zorgt voor containers en borstels. De gemeente maakt speelstraten mogelijk, de bewoners plaatsen de borden en houden een oogje in het zeil. Het lokaal bestuur vormt met de bewoners een braakliggend terrein om tot speelterrein of zithoek voor bewoners, en deze laatste zorgen voor het basisonderhoud. Mensen willen samen buitenschoolse kinderopvang opzetten, de gemeente ondersteunt administratief en zorgt voor een goede plek.

Wijkbudgetten gaan een stap verder: hier wordt een deel van de besluitvorming en van de middelen gedecentraliseerd naar een wijk en nemen de bewoners een grotere verantwoordelijkheid op. Het stadsbestuur betoneert niet alles dicht met regels en, voorstellen, maar gedraagt zich als een ruimte-scheppende-overheid, die vernieuwende kaders maakt en opvolgt met open blik.

Betrokkenheid is daarbij zeker niet alleen wijk- of buurtgebonden. Ook informele zorg vertrekt van betrokkenheid, wanneer burens winkelen voor minder mobiele ouderen, wanneer burens zorgen voor planten en post bij vakantie, wanneer vrijwilligers taallessen geven aan nieuwkomers of huiswerkbegeleiding voor allochtonen opzetten. Bij de bouw van nieuwe woningen of voorzieningen kan men betrokkenheid letterlijk inbouwen, bijvoorbeeld bij kangerowoningen

waar een jong gezin en een bejaarde ieder een appartement in eenzelfde huis hebben met afspraken rond enkele basistaken.

Kortom, waar mensen zich inzetten voor de gemeenschap en of voor het publieke domein, vinden we betrokkenheid. Die inzet is een basisvorm van burgerschap. Naast rechten en plichten betekent de focus op betrokkenheid een focus op engagement van burgers. Betrokkenheid stimuleren is enthousiasmeren, ruimte scheppen voor initiatief en creativiteit, aanzetten tot solidariteit.

De keuze voor betrokkenheid is een politieke keuze. Tegelijk zitten we hier op de grens tussen een visie op burgerschap die een politieke partij overstijgt, en de taak van een politieke partij. Jos Geysels (2001: p. 110) pleit ervoor dat politieke partijen vooral partijdig moeten zijn, vanuit een duidelijke visie. Hun taak is het debat te politiseren, niet de burger moraliseren. Tegelijk spreekt uit de visie op burgerschap en op betrokkenheid een verwachtingspatroon naar de rol van de burger. Burgerschap geeft niet enkel rechten (bijvoorbeeld politieke rechten), maar genereert ook plichten (bijvoorbeeld stemplicht, vrij meningsuiting respecteren). Betrokkenheid situeert zich daartussen, omdat het vertrekt van het sociaal kapitaal bij individuen en organisaties in de civiele maatschappij.

Betrokken burgers ook politiek betrekken

Politieke betrokkenheid is dan een specifieke vorm: het is betrokkenheid bij de besluitvorming. Hier plaatsen we de 'klassieke' pleidooien voor meer inbreng van burgers. Dat vereist niet enkel een open attitude van bestuurders, maar ook en vooral structurele

instrumenten om burgers dichter bij de besluitvorming te betrekken en het democratisch gehalte van de besluitvorming te vergroten.

De basishouding is evenwel een andere. Betrokkenheid vertrekt niet langer vanuit een wantrouwen tegenover het beleid (of tegenover de burgers). Het vertrekt vanuit een gezamenlijke betrokkenheid bij een probleem, bij een ideaal of bij het lokale bestuur. We verwachten van een bestuur dat het vertrekt van de deskundigheid, kracht en betrokkenheid van haar burgers en deze nog wil versterken. En dat ze dat confronteert met een eigen visie, zodat dialoog en debat ontstaat.

We mogen de keuze voor betrokkenheid dan ook niet romantiseren. Er zullen belangenconflicten en meningsverschillen blijven. Alleen is er een ander debat en een andere besluitvorming mogelijk wanneer burgers zich betrokken voelen dan wanneer ze zich als eisende of klagende consument opstellen. De politiek staat niet boven de burger, maar omgekeerd evenmin. Uiteindelijk moeten de verkozenen hun verantwoordelijkheid nemen en finaal de knopen doorhakken, soms ook tegen bewonersgroepen in. Maar daar gaat dan een uitvoerige dialoog aan vooraf en een goede communicatie achteraf.

Appeleer de burger, niet de consument
Samengevat: groene politiek wil de betrokkenheid van burgers stimuleren en ondersteunen, als een hefboom voor versterking van burgerschap en democratie. Inwoners maken mee de stad en de gemeente, als co-producent van beleid, in alle diversiteit. De actieve burger in de stadsrepubliek: het is een rijker en diverser verhaal over lokale democratie als het 'iedereen-moet-

inspreken-en-alle-macht-aan-de-luis-in-de-pels'-verhaal.

Daarom wil ik niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats pleiten voor meer inspraak, maar opkomen voor meer betrokkenheid. Democratie versterken doe je niet alleen door de luis in de pels (structurele) instrumenten te geven, maar doe je eerst en vooral door burgers aan te spreken op wat hen kan binden. Burgerschap begint zo in de straat, de wijk, de school, de sportclub, de natuurvereniging, de Gezinsbond, de vakbond, ... Tussen individuele burgers of binnen organisaties.

Betrokkenheid van mensen stimuleren bij elkaar en bij hun buurt vraagt tenslotte om een open en betrokken bestuur. Dat betekent niet minder overheid, maar juist meer en vooral om een andere overheid: niet langer een neoliberale bestuur dat dienstverlening afbouwt en initiatief gelijkstelt met koopkracht. Evenmin een goedbedoelend paternalistisch bestuur dat veel voor de mensen wil doen, maar alles van boven wil laten komen en controleren. Een betrokken bestuur is een emanciperend, noem het empowerend bestuur dat veel mét de mensen wil doen en soms zelfs gewoon mensen laat doen.

Zo kan betrokkenheid een groene draad zijn doorheen een verhaal om onze (lokale) democratie te versterken, door van de consumenten weer burgers te maken en hen mogelijkheden en verantwoordelijkheid te geven. Een verbindend groen verhaal, zoals de aandacht voor levenskwaliteit er één is. En misschien geeft betrokkenheid zo ook weer meer energie voor wie soms wat moe is van (slecht georganiseerde) inspraak.

Verder lezen?

Kant-en-klare receptenboeken voor betrokkenheid heb ik (nog) niet gevonden. Heel wat methodieken passen binnen dit kader. Inspirerend voor dit essay waren volgende publicaties over burgerschap:

De Rynck, Filip (e.a.)(red.), 2003. De eeuw van de stad (Witboek). Over stadsrepublieken en rastersteden. Brugge, Die Keure, 238 p. Een standaardwerk voor een meer inspirerend stedenbeleid. Hier vooral relevant voor het pleidooi voor stadsrepublieken. Zie hoofdstuk 5: bestuur en burgerschap in de stadsrepubliek. p. 189-224.

Jos Geysels, 2001. Over esthetische kloven en rijk burgerschap. In: Jos Geysels, Curieuze gedachten. Antwerpen, Houtekiet, pp. 93-116.

Dirk Holemans, 1999. Ecologie en burgerschap. Pleidooi voor een nieuwe levensstijl. Kapellen, Uitgeverij Pelckmans, 127 p. Een sterk pleidooi voor een dialogische democratie.

Dirk Holemans, 2001. Ecologisch burgerschap. In: Oikos-Extra (themanummer Groen over grenzen), pp. 77-120.

Jan Steyaert, Johan Bodd & Lilian Linders, 2005. Actief burgerschap. Het betere trek- en duwwerk rondom publieke dienstverlening. Eindhoven, Fontyshogeschoolen, 112 p. (downloadbaar op www.steyaert.org/Jan/trefwoord_publicaties_2005) Een toegankelijk boekje dat een beeld geeft van emanciperende vormen van actief burgerschap, geschreven in opdracht van de stad Eindhoven.

Evelien Tonkens, 2003. Wijkbudgetten en de puberteit van de democratie. 'Ik, alles, nu!'. In: Tonkens, Mondige burgers, getemde professionals. Marktwerking, vraagsturing en professionaliteit in de publieke sector. Utrecht, NIZW, pp. 81-94. Tonkens is onderzoekster, publiciste en Tweede Kamerlid voor Groen-Links. Ze benadert kritisch de kansen, maar ook eenzijdigheid van wijkbudgetten. Waarom willen mensen wijkbudgetten? Ze onderscheidt vier verschillende pleidooien: macht delen, efficiënter besturen, zelfontplooiing stimuleren en verantwoordelijkheid bij burgers laten groeien. Ieder van de motivaties heeft zijn grenzen, en vooral: sommige motivaties zijn tegenstrijdig.

[Bio]

Dirk Geldof is redactielid van Oikos.